

Ю. Ф. Масвський

ПАРАДИГМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Подано комплексний аналіз національної безпеки кризь призму аграрної політики України. Визначено, що серед основоположних напрямків забезпечення і реалізації національної безпеки та політики чільне місце посідає підвищення якості життя та життєвого рівня українського населення як ключовий національний інтерес. Доведено, що аграрна політика кризь призму забезпечення та реалізації національної безпеки повинна максимально орієнтуватися на аграрну сферу економіки і досягнення основоположної мети – продовольчої незалежності країни. Акцентовано увагу на тому, що національна аграрна політика повинна характеризуватися комплексним змістом, економічною обґрунтованістю, раціоналізацією природних ресурсів та стабільною законодавчою базою. В умовах змін законодавства України стосовно продажу земельного фонду ймовірним вбачається підвищення рівня соціальної напруженості в суспільстві, що може спричинити масові протестні настрої населення.

Ключові слова: національна безпека, аграрна політика, державна політика, сільське господарство, аграрна галузь економіки, продовольча безпека.

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності України і становлення української державності через природне існування об'єктивних і суб'єктивних детермінантів аграрна політика залишається однією із центральних та пріоритетних проблем у системі національної безпеки, адже за відсутності належного і повноцінного її розвитку держава позбавляється можливості реалізувати численну кількість основоположних аспектів. В умовах змін законодавчої бази України щодо продажу земельного фонду зазначене питання набуває особливої актуальності. Імовірним вбачається підвищення рівня соціальної напруженості в суспільстві, що може призвести до масового протестного настрою населення у вигляді резонансних масових заходів та акцій у регіонах держави.

Окрім того останнім часом на вітчизняному і міжнародному просторі у розвитку й актуалізації аграрної галузі економіки як основоположного фундаменту забезпечення національної безпеки виникли якісно нові проблеми й ускладнення, які чинять стримуючий вплив: світова фінансово-

економічна криза, девальвація грошових коштів тощо. На сучасному етапі становлення економічних відносин в Україні, дійсно, аграрна галузь не здатна належним чином забезпечити населення доступним та якісним продовольством, а також належними умовами праці та рівня життя, що зумовлює гостру потребу у зміні курсу розвитку і переходу до нової парадигми забезпечення аграрної політики як структурного елемента та чинника національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, що є важливими як у теоретичному, так і практичному аспектах для осмислення предмета дослідження, розглядали вчені, які безпосередньо вивчали сутність аграрної політики та її вплив на національну безпеку (зокрема, В. Андрійчук, В. Власов, П. Гайдуцький, Й. Завадський, Б. Кваснюк, П. Саблук, В. Юрчишин), а також сутність самої національної безпеки (зокрема, А. Єрмолаєв, О. Савчин, В. Чумак, Г. Мелеганіч та інші). Однак переважна більшість наукових праць має загальний і поверхневий характер, натомість дослідження окремих парадигм національної безпеки кризь

призму аграрної політики на українському досвіді належить до малодосліджених тем.

Метою статті є дослідження і комплексний аналіз парадигми національної безпеки крізь призму аграрної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до національної стратегії розвитку національної безпеки серед основоположних напрямків чільне місце посідає підвищення якості життя і життєвого рівня українського населення як ключовий національний інтерес, що може бути забезпечений досягненням повноцінної продовольчої та аграрної незалежності країни. За цих умов доцільно серед пріоритетних функцій державного управління реалізувати раціоналізаторські ідеї та концепції, пов'язані із забезпеченням належного рівня розвитку та функціонування аграрної політики.

Україна, будучи країною із значним аграрним потенціалом, визначає на законодавчому рівні головні напрямки забезпечення продовольчої безпеки до самозабезпечення нашої держави харчовими продуктами внаслідок нарощування сільськогосподарської продукції та сировини, продовольства, надаючи пріоритет вітчизняному виробництву, тобто прагнення до досягнення продовольчої незалежності як доміанти нової державної аграрної політики. Беручи до уваги той факт, що пріоритетним має стати виробництво, насамперед, незамінних життєво важливих ресурсів першочергового значення для людини, саме держава повинна взяти на себе виконання головних функцій з надійного забезпечення продовольчої незалежності як найбільш важливої та вразливої складової частини державної аграрної безпеки.

Детальний аналіз деяких нормативно-правових та законодавчих актів у галузі забезпечення аграрної політики свідчить про наявність численних правових норм, які є доволі суперечливими і не систематизованими на загальнодержавному рівні.

Відповідно до Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р, аграрний сектор України, базова складова якого – сільське господарство, є системоутворювальним у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток

технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій [1].

Водночас, хоча державна аграрна політика являє собою складну внутрішню систему всієї державної політики в цілому, її особливість пов'язана із спрямованістю на вдосконалення і піднесення, в першу чергу, сільського господарства на окремих територіях, що дає змогу виділити специфічні для неї цілі та взаємозалежні напрямки. Зокрема, незважаючи на численну кількість законодавчих та підзаконних актів, які визначають умови функціонування аграрної галузі економіки та її деяких сфер діяльності, на законодавчому рівні бракує основоположного систематизованого нормативно-правового акта, який би визначав аграрну політику як довготривалий метод державної підтримки сільського господарства крізь призму базової аграрної галузі економіки й забезпечення національної безпеки. Вважаємо, що у ньому було б цілком доцільним передбачити всі основні проблеми та шляхи їх вирішення у вигляді якісно нового механізму державного управління, оскільки сучасна аграрна політика однобічно відображує об'єктивний характер та рівень розвитку аграрної галузі економіки, а окремі управлінські рішення не повністю розкривають соціально-економічні перетворення у цій галузі в цілому та національній безпеці зокрема.

Серед численних наукових досліджень також є такі наукові праці, в яких вивчають національну аграрну політику, але не повністю розкривають її сутність, адже не містять єдиної та сталої моделі її розвитку і функціонування, яка б передбачала власні індикатори та показники. Наприклад, найбільш слабкою ланкою є невідповідність теорії аграрного протекціонізму об'єктивно обумовленим умовам ведення сільського господарства, виробництву життєво важливої продукції та сировини чи продовольства. Можливо, саме за таких умов аграрна політика не здатна функціонувати в умовах цілковитої інноваційної стратегії та забезпечити надійну продовольчу безпеку держави, тим самим послаблюючи національну безпеку в цілому [2, с. 15].

Сучасна державна політика в аграрній галузі не охоплює проблем, які стосуються власне продовольчої незалежності всієї країни, через нівелювання соціально-економічних змін, що вже відбулися у світовій економіці, а також в агропромисловому комплексі кожної держави.

Причому в умовах макроекономічної нестабільності така політика підвищує ймовірність прояву різних ризиків і загроз, які значно розширюють перелік проблем ефективного розвитку аграрної галузі економіки. А висока залежність держави від імпорту окремих продовольчих товарів та сільськогосподарської сировини підсилює тиск держав-експортерів продовольства на Україну з метою зменшення окремих заходів підтримки вітчизняного сільського господарства та дотримання відкритості внутрішнього аграрного продовольчого ринку й лібералізації зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції. Водночас розвиток аграрного бізнесу забезпечить ринок праці робочими місцями, особливо вирішивши проблеми зайнятості у сільській місцевості [3, с. 233].

Як вважає Т. О. Зінчук, ігнорування ролі та значення таких факторів, як ресурсний та соціальний потенціал, при визначенні державної аграрної політики є неприпустимим [4, с. 16].

На думку окремих науковців, істотними ознаками фундаментальної роздробленості аграрної політики є адекватність ролі та значення сільського господарства як базових індикаторів економіки та упорядкованість окремих відносин у сфері власності на землю і механізмів її економічної реалізації. Інші ж науковці доповнюють, що ступінь розвитку безпеки має визначатися виключно крізь системний підхід [5, с. 11]. Окремими наслідками зазначених елементів зумовлюється й сутність аграрної політики як сукупність об'єктивних закономірностей розвитку аграрних відносин системи законодавчо визначених аспектів державної управлінської політики, зумовлених економічними, технологічними та іншими умовами [6, с. 12].

Розвиток аграрної політики та її дослідження на науково-методологічному рівні передбачає отримання результатів реформування не лише на національному, але й на регіональних рівнях [7, с. 189]. При цьому варто враховувати, що забезпечення державою продовольством є яскравим результатом практичної реалізації державної аграрної політики, а не об'єктивним вираженням сутності такої категорії. А отже, під час вирішення проблематики національної продовольчої безпеки слід виходити із сутності цієї дефініції з огляду на умови всієї держави, а не окремі її регіони чи території. Окрім того, делегування повноважень у вирішенні проблематики забезпечення продовольчої

безпеки порушує розуміння про єдиний соціально-економічний простір держави [8, с. 13].

Належний рівень забезпечення населення продовольством пов'язаний із максимальним урахуванням національних інтересів держави, що виключає будь-які регіональні економічні обмеження, та раціональним використанням виробничих ресурсів, потенціалу кожної окремої території, підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції, товарів та послуг тощо.

Висновки

Таким чином, аграрна політика крізь призму забезпечення і реалізації національної безпеки повинна максимально орієнтуватися на аграрну галузь економіки і досягнення основоположної мети – продовольчої незалежності країни, що може бути отримано в результаті перетворення сільського господарства у високотехнологічну, інноваційну галузь розвитку.

Серед інших стратегічних та важливих напрямків – підвищення інтенсивності розвитку найбільш сприятливих в економічному сенсі регіонів і територій як базових індикаторів розвитку аграрної галузі економіки та забезпечення національної безпеки України. Аграрна ж політика повинна сприяти вибору найбільш оптимального територіального і галузевого розподілу праці в агропромисловому виробництві, яке забезпечує формування і розвиток найбільш сприятливих зон та територій для аграрних аспектів економіки та державотворення. Причому вирішення цих проблем залишається одним із найважливіших напрямків реалізації будь-якої державної аграрної політики.

Окрім того національна аграрна політика повинна характеризуватися комплексним змістом, економічною обґрунтованістю, раціоналізацією природних ресурсів та стабільною законодавчою базою. При цьому динамічний розвиток аграрної галузі потребує тісного взаємозв'язку державної соціально-економічної та аграрної політики як її найважливіших складових, оскільки перша створює умови для розвитку аграрної галузі, а друга, своєю чергою, забезпечує досягнення головних макроекономічних показників розвитку держави та її продовольчої незалежності.

В умовах змін законодавчої бази України щодо продажу земельного фонду країни державна аграрна політика займає вищий

щабель державно-управлінської діяльності. За таких умов прогнозується загострення соціальної напруженості в суспільстві, що може призвести до виникнення масових заворушень у регіонах держави.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення загроз національній безпеці України у процесі проведення реформ в аграрній галузі.

Перелік джерел посилання

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2013 р. № 806-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 83. С. 23.

2. Буздалов И. Н. Аграрная политика: научные основы, методы и механизмы осуществления. *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*. 2014. № 5. С. 9–15.

3. Урба С. І. Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Львів, 2019. 562 с.

4. Зінчук Т. О. Кон'юнктура та перспективи розвитку світових аграрних ринків : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 672 с.

5. Ткачук В. І., Прокопчук О. А., Яремова М. І. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств. Житомир : Волинь, 2013. 311 с.

6. Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Теоретико-методологічне і нормативно-правове забезпечення трансформації аграрного сектора економіки України до ринкових умов господарювання, науковий супровід та ефективність запровадження. *Економіка АПК*. 2015. № 7. С. 5–24.

7. Шпикуляк О. Г. Інституції аграрного ринку : монографія. Київ : ННЦ "ІАЕ", 2009. 470 с.

8. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні. *Економіка АПК*. 2011. № 5. С. 3–16.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2020 р.

УДК 351

Ю. Ф. Маевский

ПАРАДИГМЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

Представлен комплексный анализ национальной безопасности сквозь призму аграрной политики Украины. Определено, что среди основополагающих направлений обеспечения и реализации национальной безопасности и политики главное место занимает повышение качества жизни и жизненного уровня украинского населения как ключевой национальной интерес. Доказано, что аграрная политика сквозь призму обеспечения и реализации национальной безопасности должна максимально ориентироваться на аграрную сферу экономики и достижения основополагающей цели – продовольственной независимости страны. Акцентировано внимание на том, что национальная аграрная политика должна характеризоваться комплексным содержанием, экономической обоснованностью, рационализацией природных ресурсов и стабильной законодательной базой. В условиях изменений законодательства Украины, касающегося продажи земельного фонда, вероятным видится повышение уровня социальной напряженности в обществе, что может вызвать массовые протестные настроения населения.

Ключевые слова: *национальная безопасность, аграрная политика, государственная политика, сельское хозяйство, аграрная сфера экономики, продовольственная безопасность.*

UDC 351

Yu. Maevskiy

**PARADIGMS OF NATIONAL SECURITY THROUGH THE PRISM
OF AGRARIAN POLICY OF UKRAINE**

The scientific article is devoted to a comprehensive analysis of national security through the prism of the agrarian policy of Ukraine. The author determined that among the fundamental areas of ensuring and implementing national security and politics, the improvement of the quality of life and living standards of the Ukrainian population as a key national interest, which can be ensured through the achievement of full food and agrarian independence of the country, occupies a prominent place. Under these conditions, it is advisable to provide rationalization ideas and concepts related to ensuring the proper level of development and functioning of agrarian policy among the priority functions of public administration.

It proved that agrarian policy through the lens of ensuring and realizing national security should focus as much as possible on the agrarian sphere of the economy and achieving the fundamental goal of achieving the food independence of the country, which can be obtained as a result of the transformation of agriculture into a highly technological, innovative development industry. Among other strategic and important areas is an increase in the intensity of development of the most economically favorable regions and territories as basic indicators of the development of the agrarian sphere of the economy and ensuring the national security of Ukraine. Agrarian policy should help to choose the most optimal territorial and sectoral distribution of labor in agro-industrial production, which ensures the formation and development of the most favorable zones and territories for the agrarian aspects of the economy and the state. Moreover, the solution of these problems remains one of the most important areas of implementation of any state agrarian policy.

It emphasized that national agrarian policies should be characterized by comprehensive content, economic soundness, rationalization of natural resources and a stable legislative framework. At the same time, the dynamic development of the agrarian sphere requires a close relationship between State social, economic and agrarian policies as its most important components, since the former creates the conditions for the development of the agrarian sphere, and the latter, in turn, ensures the achievement of the main macroeconomic indicators of development of the state, including ensuring its food independence.

Keywords: *national security, agrarian policy, state policy, agriculture, agrarian sphere of economy, food security.*

Масвський Юрій Францович – аспірант Національного університету цивільного захисту України

<https://orcid.org/0000-0002-1618-5682>